మా బావమరది పెళ్లి

ముక్కపాటి నరసింహశాస్త్రి [సాహితీసమితి]

నాకు పెళ్లి అంటే మహాచెడ్డసరదా. సరదాలోనూ కాస్తాకూస్తా కాదు. అందులో మొగపెళ్లివారితో తరలివెళ్లడమంటే ఇక వేరే చెప్పనక్కర్లేదు. విశేషించి ఇంటిఅల్లుణ్ణి; అందులో పెద్ద అల్లుణ్ణి. అయితే ఇంక అడిగారూ? ఏ అల్లుడైనా ఆడపెళ్లి అంటే కొంచెం చిక్కే మొత్తముమీద. ఇంటిల్లిపాదీ, ఆడవాళ్లూ మొగవాళ్లూ కూడా అటూయిటూ ఏదో పనులున్నట్టుగా పరుగులెత్తుతూ కేకలువేస్తూ ఉంటే అల్లుడికిమట్టుకు కూర్చోబుద్ధి అవుతుందా? నాబోటివాడు మాత్రం చూడనట్టుగా పరధ్యానంగా కుర్చీలో ఏమీ కలుగజేసుకోకుండా పడుకున్నా, మావగారు ఏపనికోసరమో కుర్చీలోవున్న మనిషిని కేకవేసి అర్ధనిమీలితనేత్రుడై ఇంతహడావిడిలోనూ, నిర్వికల్ప సమాధిలోనున్న మహానుభావుడు అల్లుడని తెలిసికొని మాట్లాడకుండా చక్కాపోయినా, వాళ్లపుట్టిఅంతా మునిగిపోయినట్లు పైవాళ్లుమట్టుకు ఊరుకోరు. ఎందుకో అందుకు అస్తమానమూ 'సత్యం, ఇలారా' అనీ, 'బావా, ఒకమాటు వంటపందిట్లో' అని ఒకడూ, 'అన్నగారూ, పందిట్లో యిలాయిబ్బడ్డీసంగతి చూడండి' అని ఒకరూ, 'ఏమోయ్ మామా' యీలా కూర్చుంటే ఏలాగు, భోగముమేళము ఇంకా రాలేదు.'అని ఒకరూ- ఇలాగుప్రాణాలు తీసివేస్తారు. వాళ్లంతా వీథిలోనుంచి దొడ్లోకి దొడ్లోనుంచి వీథిలోకి పరుగులెత్తడమేకాని చేసేపనేమీ కనబడదు. ఒకటి రెండు సార్లు చూసి వీళ్లతోటి బాధపడలేక వాళ్లకంటే ఎక్కువ తొందరగా ఎక్కడికో అక్కడికి పిలుపును అందకుండా పరుగెత్తుతుండేవాణ్ణి. ప్రస్తుతము ఆబాధఏమీ లేదు- మొగపెళ్లిగనక.

తెల్లవారితే స్నాతకము. బంధువులంతా వచ్చారు- అనగా ముఖ్యులొకరిద్దరు తప్ప. కావలసినసామానులన్నీ, బాజాసంచాసహా, వచ్చినవి. మర్నాడు ప్రయాణానికి సామాను సర్దుకోవడముతో పడుకునేటప్పటికి రాత్రి రెండుగంటలయినది. ఈప్రయాణ మేలాగో, అక్కడికి ఏలా చేరుతామో అనుకుంటూ కన్నుమూసేసరికి పాతికమంది చంటిపిల్లలు ఒక్కమాటు లేచి రాగాలుపెట్టడము మొదలుపెట్టినారు. నిజానికి ఇంట్లో ఇంతమంది చంటిపిల్లలున్నారని నేనెరుగను. తెలిస్తే అక్కడ పడుకోకపొయ్యేవాణ్ణి. పడుకోవడమేమిటి, అసలు పెళ్లికే వెళ్లకపొయ్యేవాణ్ణి. ఆపూటకు వచ్చిన జనాభాను లెక్కచూడడములో ఏడెనమండుగురుకంటె పిల్లలతల్లులున్నట్టు తోచలేదు. దాన్నిబట్టి ఏడెనమండుగురుకంటె చంటిపిల్లలుండరుగదా - పోనీ యిందులో కొంతమందికి కవలపిల్లలున్నా మొత్తముమీద డజనుకంటె ఎక్కువ ఉండరుకదా అనుకున్నాను. వాస్తవానికి అంతకంటె ఎక్కువమంది లేకపోయిఉండవచ్చును. కాని ఇంతమంది ఏకగ్రీవముగా ఒక్కసారే తమ అభిప్రాయాన్ని తెలియబరిచేసరికి కొంచెము బాధగానే ఉన్నది. రాత్రి తెల్లవార్లూ నిద్రలేక తెల్లవారుఝామున మూడుగంటలకు కన్నుమూసినప్పుడు కోకిల కూసినా దాన్ని కొంచెము మందలించ బుద్ధి వేస్తుంది. అలాంటి సందర్భములో చంటిపిల్లలకంఠాలు- అందులో అన్నికంఠాలూ, కేవలమూ కోవెలస్వరాలవి చెప్పడానికి వీలుండదుకదా! ఏలాగైతేనేమి? వాళ్లనందరినీ సముదాయించి వాళ్లతల్లులు పడుకోబెట్టేటప్పటికి సుమారు నాలుగుగంటలు కావచ్చినది.

మళ్లీ ఏలాగో కన్నుమూసినాను. పొరుగూరి నుంచి కుదిర్చిన బాకావాడు నాపాలిటియముడులాగ అప్పుడే వచ్చాడు. పోనీ వచ్చినవాడు- యేదూ ఒకరాత్రి వేళను బయలుదేరిఉండవలెనుగదా - నిద్ర లేకుండా నడిచివచ్చినాడా - కాస్సేపు పడుకోకూడదూ! ఇంకా నుందు అయిదుగంటలు వుంటేనే ఉన్నదాయెను! అమ్మో, వాడెందుకు పడుకుంటాడు? నాలుగువందల పరకాశాతాన్ను ఒక్కమాటు చింపినట్లు బర్రున బాకా పట్టాడు. తేలుకుట్టినట్టుగా లేచాను. గుణుద్దేశము కలిగింది చెప్పవద్దూ, వాణ్ణి నిలువునా చీల్చివేతామనుకున్నాను. కాని తీరా ఇంతపెళ్లీ ఆగిపోతుంది; ఇంక ముందిక ఉత్సాహభంగము అవుతుంది;- అనుకొని శాంతించాను. బడాయి కాదుకాని, ఆసమయములో నేను కనకనే ఆగాను, మరొకడయితే తెల్లవారేసరికి రాజమండ్రీ జయిల్లో ఉండేవాడే. సరే, వాడితో మానేటప్పటికి భజంత్రీలు వచ్చారు. ఇంతట్లోకే తెల్లవారినది. తేనెపట్టులో ఈగలులాగ ఇంట్లో అందరు కిలకిల్లాడుతూ లేచారు. కావడము ఆగర్భాన అన్నిరోజులలాంటిది అయినా నామట్టుకు సూర్యుడేదో కొత్తతేజస్సుతో ఉదయిస్తూన్నట్టు, ప్రభాతవాయువులలో కొత్త సౌరభము ఉన్నట్టు, స్త్రీముఖాల్లో వింతసొరు ఉన్నట్టు తోచింది.

దంతధావన మయ్యేసరికి చంటిపిల్లలమీదా, బాకావాడిమీదా, భజంత్రీవాళ్లమీదా వచ్చినకోపము కొంచెము చల్లారినది. ప్రొద్దున కాఫీ ఇచ్చేవాళ్లు ఎవళ్లూ లేక, ఆకలి పట్టలేక, స్నాతకానికి తెచ్చిన అరటిపళ్లు నాలుగు నుత్రవాళ్లు ఎవళ్లూ చూడకుండా నోట్లో వడీ చప్పుడూ కాకుండాగా వేసుకున్నాను. ఇంతట్లోకే మా మామగారు వచ్చి 'ఏమి నాయనా, ఇవ్వాళ కాఫీకూడా లేదు కాబోలు-భోజనాలు ఆలస్యమవుతవి. కాసినిపాలు పుచ్చుకుంటావా ఏమిటి' అన్నారు. 'ఆఁ, ఎందుకులెండి. ఎంతపొద్దుపోతె నేమిటి భోజనాలు. అయితేమట్టుకు మునిగి పోయిందేమిటి' అన్నాను. అరటిపండ్లసంగతి ఆయన కేమి తెలుసును? 'అలా కాదు. కాసినిపాలు పుచ్చుకుంటేనేకాని వల్లకా' దని, చంటిపిల్లలకోసరము తెప్పించి పొయ్యిమీద పెట్టిన ఆవుపాలు కాసినీ ఎవరితోటే చెప్పకుండా ఆప్రుకోరాలో వంచుకొని కాస్త పంచదార వేసి మామగారు స్వయంగా నాకు అందు పెట్టారు. పుచ్చుకోకపోతే ఆయన కేమికోపంవస్తుందో ననుకొని రెండుగుక్కలలో ఆప్రుకోరాడుపాలూ తాగి వేశాను.

ఇంతట్లోకే యింట్లో ఆడవాళ్లల్లో కంగారు బయలుదేరినది. ఏమిటని విచారించగా, 'పొయిమీద కాగుతూన్న ఆవుపాలు ఏపిల్లో తాగివేసినది; ఇక చంటిపిల్లలగతి ఏలా' గని కంగారుపడుతున్నారు. మా మామగారు వెళ్లి, 'అవి ఆవుపాలా! గేదెపాలు అనుకున్నాను. వెధవపనులూ, వెధవ తెలివితేటలూనూ, ఎవ్వరితోనూ, చెప్పనక్కరలేదా! చెప్పకపోతే ఏలా తెలుస్తుంది నాకు? చంటిపిల్లలు ఆలా గోలపెడుతున్నారు. మళ్లీ పాలు ఎప్పటికి రాను, ఎప్పటికి కాగను; ఎన్ని ఏళ్లు వచ్చినా తెలివితేటలు ఒక్కమాదిరిగానే తగలబడుతున్నవి.' అని ఇంటిల్లపాదిమీదా ఇంటికప్పెగిరిపొయ్యేటట్టు కేకలువేశారు మాఆవిడ ఏదో మాట్లాడబోతూంటే 'నీవేమీ మాట్లాడవద్దు' అని సంజ్ఞ చేసి నేను నిమ్మళంగా అవతలకి దాటాను. అదీ తెలివి అయినది గనుక గ్రహించుకొని 'సరే నాన్నా, యిప్పుడు కేకలు ఎందుకు? అయినదేదో అయిపోయినది. ఆలస్యమవుతే పాలు ఇంకఎక్కడా దొరకవుకూడాను. ముందు ఎక్కడికయినా పాలకు పంపించు' అని తండ్రిచేతికి రప్పెలా అందించింది ఆయన పాపము కోపముఅంతా మరిచిపోయి మళ్లీ పాలప్రయత్నముమీద వెళ్లిపోయినారు.

నే నీహడావుడి అణిగేదాకా కొంచెము అటూయిటూ తిరిగి కుర్చీలో కూర్చొని కాస్సేపు నిద్రపోదామని కన్నుమూశాను. మా పెద్దబావమరది ఒక్కపరుగున వచ్చి నన్ను లేపి, "బావా వచ్చారోయ్" అన్నాడు. కళ్లు మూసుకునే, 'ఆఁ హాఁ, వచ్చారా; సంతోషము. జాగ్రత్తగా వచ్చారా? సామానులు లోపల పెట్టించి పిల్లలకు పాలూగీలూ కావాలేనేమో చూడు. కొంచెము తలనొప్పిగా ఉండి పడుకున్నాను' అన్నాను. "పిల్లలేమిటి? పాలేమిటి?" అన్నాడు. "ఆప్రశ్న ఏమిటి నీమొహాము. పిల్లలకు ఆవుపాలు కావలెనేమో కనుక్కో" అన్నాను.

"ఎవరిపిల్లలకు" అన్నాను. "ఇప్పుడు ఎవరు వచ్చారు సూరమ్మ పిల్లలూ కాదా" అన్నాను. వాడు పకాలున నవ్వి, "కాదోయ్, బోగముమేళము" అన్నాడు. "ఏడిసి నట్టే ఉంది తెలివితేటలు; వాళ్లకోసము నేను టెంగ పెట్టుకున్నాననే నిద్రపోతూన్నవాణ్ణి లేపావా? సరే ఇంకనేమి, నీకు చేతినిండా కావలసినంత పని. వెళ్లి చూడు, వాళ్ల సప్లయిసంగతి చూడు" అన్నాను. ఇంక నిద్రఏలాగూ వీళ్లు పోనివ్వరు అని ఆవొచ్చిన మొహాలు ఏలాంటివో చూతామని నేనూ వీథిలోనికి వొచ్చాను. ఎంత ఏంటే-నాచ్ అయినా కళ్లముందునుంచి వాళ్లు వెడుతూంటే తల వంచుకునేనా వాళ్లకేసి చూడ బుద్ధి అవుతుంది. తల వంచుకుని క్రీగంట చూస్తే వాళ్లకు సైగ చేస్తున్న ననుకుంటారేమో నని నేను ఎప్పుడూ బాహాటంగా తల ఎత్తే చూస్తాను. అది కాకుండా [illegible] ఎక్కడున్నా సౌందర్యపిపాస కలవారు మంది ఆనందించక మానరుకదా! ఊళ్లో సగముమందిజనము బండ్లచుట్టూ నిలవబడి బండ్లవాళ్లను సామాను జాగ్రత్తగా దింపమనీ, బోగమువాళ్లని జాగ్రత్తగా దిగమనీ హెచ్చరించడము మొదలుపెట్టారు. పాపము వాళ్లు ఎక్కడికి వెళ్లినా, ఏలోటూ లేకుండా ఆటు యోగక్షేమము కనుక్కొని ఊరిలో అశేషజనమూ సప్లయిలు చేస్తూంటారు. గనుకనే వాళ్లు నెగ్గుకుని వస్తూంటారు. ఆరాత్రి ఊరిలోనుంచి పెళ్లివారు బయలుదేరి వెళ్లేవరకూ గ్రామస్థులయిన యువకులకు యీసప్లయితోటి భోజనానికి ఎక్కడా తీరిక లేకపోయినది. బండీలోనుంచి దిగిన రంభముఖాలు చూశాను. మంచోమనిషి దిగుతూంటే ఒకనక్కడ నిలబడలేకపోయాను. ఆనిత్యసువాసినుల సౌందర్యము చూస్తూంటే వళ్లు గరిపొడిచింది. ఏదో పదిఊళ్లు తిరిగేవాణ్ణి, అనేకరకాల ముఖాలు చూసేవాణ్ణి నాకే హడలుపుడితే యింక ఆడవాళ్లూ, పిల్లలూ చూస్తే వాళ్లేమవుతారో అనిపించినది. ఏది ఏలావున్నా మనవాళ్లు మేజువాణీ పెట్టించక మానరు. వాళ్లు ఆడుతూన్నప్పుడు ఆడవాళ్లు పిల్లలను ఒడిలోపెట్టుకొని చూడకమానరు. పిల్లలు వీళ్లని చూసి జడుసుకోకమానరు. అందుకని పిల్లలమట్టుకయినా ఇంద్రాక్షివిభూతి చప్పడానికి ఒకబ్రాహ్మణ్ణి తీసుకువస్తేనే కాని పిల్లకాదని మామగారితోటి దెబ్బలాడాను. ఆయన చెంతసేపూ వేళాకోళమనుకున్నాడు గాని నాటోన్లో Anxiety అంటే నాకంఠములో ఆదుర్దా కనిపెట్ట లేకపోయినాడు.

ఇంతట్లోకే ఎదుట వర్జ్య మొస్తూన్నది; స్నాతకానికి పీటలమీద కూర్చోవాలి; లేవండి అంటే లేవండి అన్నారు. ఊళ్లో నలుగురిని కేకవేసుకొని రమ్మని మామగారు నాకూ, ఆయన పెద్దకుమారుడికీ పురమాయించారు. మేమిద్దరమూ, మావెనకాల పదిపదిహేను గురు ఆడవాళ్లూ బయలుదేరి నిముషములో అందరినీ పిలుచుకొని వచ్చాము. మేము వచ్చేటప్పటికి అప్పటికే ఒకపక్కని మేజువాణీ జరుగుతూ ఉన్నది. మేము ఏలాగూ పిలుస్తామనేధైర్యముతోటి ఊళ్లో పుర్రెకారు అంతా బోగమువాళ్లదగ్గర సభతీర్చారు. ఎదురుగుండా స్నాతకము జరుగుతున్నది. పురోహితుడికి కొంచెము వయస్సుమళ్లినా, దృష్టిఅంతా మేజువాణీ మీదనే ఉన్నది. ఏ మేజువాణీచూస్తూన్నా డబ్బుల దగ్గిరమట్టుకు ఎప్పుడూ ఏమీ మరిచిపోలేదు.

సరే, పెండ్లికొడుకునకు కర్రా, చెప్పులూ, చెంబూ, గొడుగూ, మొదలయినపరికరాలు అన్నీ యిచ్చి ఒకమారు కాశీవెళ్లి రెండునిమిషాలలో మళ్లీ వర్జ్యము తగలకుండా తిరిగి రమ్మన్నారు. రెండడుగులు వెళ్లగానే బావమరది వరసవాళ్లంతా "సరేవెళ్లనివ్వండి ఎక్కడికి వెడతాడో, పిలవకండి; ఏమిచేస్తాడో చూతాము" అని మామూలు 'ఎగ్గు' వేశారు. ఏమో ఒకవేళ నిజంగా వెళ్లిపోతాడేమో కొంపతీసి అని మేనమామ జేమారూ, పిల్లముముక్కా తీసుకువెళ్లి, "రా, నాయనా, వెళ్లకు. మా పిల్లనిచ్చి పెళ్లి చేస్తాము!" అని బ్రతిమాలి తీసుకువచ్చాడు. పెళ్లికొడుకు అల్పసంతోషి. లేకపోతే మేనమామ ఇచ్చిన రెండు రూపాయల జామారుకు చప్పున కక్కుర్తిపడి వెనక్కు రాకపోయ్యేవాడే! పయిగా మాటవరుసకు అన్నాడే కాని ఇప్పుడు మావాడికి ఇవ్వబోయేపిల్ల మేనమామ కూతురు కాదు. మరొకళ్లయితే ఆమాటమీద నిలబెట్టి నీకూతురినిచ్చి పెండ్లిచేస్తావా చెయ్యవా అని నిఖాచేసి ఉండేవాళ్లే. ఇక నేమైతేనేమి, పెళ్లికొడుకు అంత

కాశీప్రయాణమూ మానుకొని పిల్లనిస్తాననేసరికి మాట్లాడకుండా వెనుకకు చక్కావచ్చాడు. వెర్రివాడు అనండి, అమాయకుడనండి, పెద్దమనిషనండి - అంతా ఒకటే.

స్నాతకము పూర్తిఅయినది. ఆడబడుచులు మంగళహారతులు తీసుకుని వచ్చారు. "సరే కానివ్వండి అమ్మా, త్వరగా,మంగళహారతి ఇచ్చివేసెయ్యండి. మనకింకా బోలెడంతపని ఉన్నది" అన్నారు మా మామగారు. "సరే మాఅభ్యంతర మేమీ లేదు; పళ్లెములో పడేదేమిటో వేస్తేనేగాని మంగళహారతి యివ్వడమేలాగు" అన్నారు. "ఏలాగేమిటి, మంగళహారతి రూపాయలతోటి యివ్వరుకదా - చేత్తోటికాని ఇస్తారెండి ఏదో ఒకటి తరవాత, కానివ్వండి" అన్నారు.

"తరువాత నెందుకు లెండి. ముందు రూపాయలు అందులో పడితేనేకాని మాచేతులు ముందుకు రావు" అన్నారు. రోజులు అలాంటివి: డబ్బుదగ్గరికి వచ్చేసరికి తండ్రిమాటయినా నమ్మరు. అంతా కోమటిబేరము లోనికి దిగినది. డబ్బిస్తేనేకాని ఆడపడుచులు మంగళహారతి ఇవ్వరు, డబ్బిస్తేనేకాని బ్రాహ్మణులు ఆశీర్వదించరు; డబ్బిస్తేనేగాని పురోహితుడు పెళ్లి చేయించడు; కట్నమిస్తేనేకాని పెళ్లికొడుకు దొరకడు; వస్తువులు పెడితేనేకాని పెళ్లికూతురు వప్పుకోదు. ఏలాగయితేనేమి పదినిమిషాలు ఘర్షణపడి రూపాయలు పళ్లెములో ఘల్లుమనగానే నాలుగుపాటలుపాడి మంగళహారతు లిచ్చారు. గమ్మత్తేమిటో కాని మామూలుగా మనవాళ్లకంఠాలెంతఅసహ్యముగా ఉన్నా, యిటువంటిసమయాలలో వాళ్లు నలుగురూ కలిసి పాడుతూ ఉంటే నాకది ఒకవిధమయిన ఆనందముగానే ఉంటుంది. అవతల భోగమువాళ్లున్నట్టు వీళ్ల కంఠాలూ, పాటలూ విని నవ్వుకుంటూనేవున్నారు.

సభవారికి ఇష్టము లేకపోయినా మేజవాణీ అప్పటికి కట్టిపెట్టించి తాంబూలాలు ఇచ్చి అందరినీ పంపివేసి భోజనప్రయత్నాలు చేశాము. ఏవో రెండు మెతుకులు నోట్లో వేసుకొని ఇవతల పడేసరికి సుమారు మూడుగంట లయినది. ఇక వక్కడుంటే వాళ్లపనికి అడ్డుగా ఉంటుం దని నేను ఇంకొకస్నేహితుల ఇంటికి వెళ్లి పడుకున్నాను.

దీపాలు పెట్టేసరికి లేచి కొంచెము దూరము షికారువెళ్లి నెమ్మదిగా ఇంటివైపు మళ్లాను. ఆకాశము నిర్మలముగా ఉన్నది. వెన్నెల చక్కగా ఉన్నది. గాలి కొంచెము చల్లగా వీస్తూన్నది. ప్రయాణమునకు చాలా అనుకూలముగా ఉన్నదని సంతోషించాను. మావీథిలోకి వచ్చేసరికి బళ్లలో సామానులు సర్దుతున్నారు. ఒక్కసారి అన్నిబళ్లకేసీ చూసి బళ్లవాళ్లను త్వరగా సర్దమని ఒకకేక వేసి సాయంకాలమునుంచీ యీపనిమీదనే ఉన్నట్లు హడావిడిగా ఇంట్లోకి వెళ్లాను. ఆలా దాబు చేస్తూ ఏదో నిర్వాకము చేస్తూన్నట్టు నటిస్తేనేకాని మాటదక్కదు. బంట్రోతులు మొదలు గవర్నరువరకూ రాజ్యభారమంతా తమరే మోస్తూన్నట్టూ, చక్రవర్తి శ్రేయస్సు కోరేవారు తమరుతప్ప మరొకరు లేనట్టూ నటిస్తారు. ఖద్దరుబట్టలమ్మేగుమాస్తా మొదలు దేశబాంధవులవరకూఉన్న అన్నిరకాలవాళ్లూ తమంత దేశభక్తులూ త్యాగులూ మరొకరు లేనట్టునటిస్తారు. ఒళ్లంతా విభూతి పూసుకొని వీథులలో తిరిగే బైరాగి మొదలు మహర్షి బిరుదాంకితులవరకూ ప్రతీవాళ్లూ తమంత భక్తులూ, విరాగులూ, పరమేశ్వరున కాప్తులూ మరొకరు లేనట్టు నటిస్తారు. ఏమిచెయ్యము?

లోపల ఆడవాళ్లు యింకా పెట్టెలు సవరిస్తున్నారు. మా ఆవిడా పెట్టెదగ్గర కూచుని పెట్టెలో బట్టలు ఇవతల పారవేసి, బయటనున్నవి పెట్టెలో పడవేసి, అన్నీకలిపి ఒకమాటు ఇవతలకు తోసి, మళ్లీ అన్నీ కలిపి పెట్టెలో పెట్టింది. ఇంతా చేస్తే పెట్టెలో ఏ బట్టలు పడ్డవో, ఏబట్టలు పడలేదో జ్ఞాపకము లేకపోయింది. అందుకని తనవెనకాల కూచుని ప్రపంచమంతా మరచి బొమ్మకి తలంటి నీళ్లుపోసుకుంటూన్న కూతురిని అల్లరిచేస్తూం దనేమిషతోటి ఒకటి తగిల్చిచ్చి మళ్లీ పెట్టెలో బట్టలు ఒకటొకటే తియ్యడము మొదలుపెట్టినది.

నేను తిన్నగా మాఆవిడదగ్గరకు వెళ్లి ఇంటిల్లిపాదీ హడిలిపోయేటట్లు "ఇంకా ఎంతసేపు యీసర్దడము, తెమలడమంటూ వుండదు ఏవేళకూను. పెందరాళే రెండుమెతుకులు నోట్లో వేసుకుని బయలుదేరుతేనే కాని రేపు చాలా ఇబ్బందిపడవలసి వుంటుం దనే

జ్ఞానము ఒక్కళ్ళకూ లేదు. ఎప్పుడూ నీపనులింతేను. ఆడవాళ్ళతోటి ప్రయాణము పెట్టుకోవడము బుద్ధి తక్కువ. ఈమాత్రము సర్దుకోలేనివాళ్ళు నోరు మూసుకొని ఇంటిదగ్గర కూర్చోక, 'తగుదునమ్మా'అని ఎక్కడికి పడితే అక్కడికి తయారు. కానియ్యావేమి యింకాను? హాత్ పబాత్" అని పెద్దపెద్ద కేకలు వేశాను. ఇదంతా చూసి పక్కనున్న మాపిల్ల వాళ్ళతల్లిని కొడతానేమో నని భయపడి పిల్లని కౌగలించుకొని రాగాలు పెట్టడం మొదలు పెట్టింది. నాఅసలుఉద్దేశము మాఆవిడను కోప పడదామని కాదు. దాన్ని కోపపడడమంటే నామనస్సు ఒప్పుకోదు. మాఆవిడ చాలాబుద్ధిమంతురాలూ, నెమ్మదైనదీ, తెలివితేటలైనదీ అని నానమ్మకము. ఇప్పు డూరికే తక్కినఆడవాళ్ళందరికి బుద్ధి చెబుదామని మా ఆవిడమీద ఇంక పెట్టి కేకలువేశాను. అది ఆవిడహృదయమునకు పట్టినట్టు కనుపించదు. ఆవిడ బండిలో ఒంటిగా వున్నప్పుడు చెప్పవకుదాయిద్దా మనుకున్నాను. అది గాక వాళ్ళ పుట్టినింటే, వాళ్ళ వాళ్ళ ఎదటే ఒక్కసారి ఇలా డబాయిస్తే నాభార్యమీద నాకుండే సంపూర్ణ స్వాతంత్ర్యము తెలుపవచ్చునని, నాభార్య చాలా బుద్ధిమంతురాలు, ఆయన ఇన్ని కేకలు వేసినా మారు మాటాడలేదని తక్కినఆడవాళ్ళంతా సంతోషిస్తారనీ నాఅభిప్రాయమే కాని, మాఆవిడ ఎదురుతిరుగుతే ముట్టుకు కొంప మునిగిపోయేది. ఏదో నాఅదృష్టము బాగుంది. అలాంటి ప్రమాదమేమీ జరుగలేదు.

నా కేకలూ వృధాగా పోలేదు. ఆడవాళ్ళందరూ గబగబా సామాను సర్దుకొని పెట్టెలు ఇవతల పడవేశారు. బళ్ళవాళ్ళు తీసుకువెళ్ళి బళ్ళలో సర్దివేశారు. తీరా చూసేసరికి సగముబళ్ళు సామానుతోనే నిండిపోయినాయి. ఇంతసామాను ఎందుకర్రా అంటే వినరు. ఏవో నాలుగుబట్టలు తీసుకుంటే చురుగ్గా వెళ్ళిరావచ్చు నా— అలా ఒప్పుకోరుగా! ట్రంకుపెట్టెలు, రంగూనుపెట్టెలు, మోర్శ్లేను పెట్టెలు- ఎందుకు ఇవన్నీనీ? మనలో ఉండేదే అది: ఊరికే అనవసరమైన బలువంతా నెత్తిని పెట్టుకోవడము. జీవితములోకూడా అంతే. లేనిపోని బాదరబందీలు, అయినవీ కానివీ, నెత్తినేసుకోవడము; అందుకనే మనకు సంసారాల్లో ఎప్పటికీ తెగూ తెంపూ అంటూ ఉండదు.

నే నేదో మహా శ్రమపడిపోతున్నా ననుకొని మామామగారు వచ్చి "నాయనా, లేచి మడిగట్టుకొని రెండుమెతుకులు నోట్లో వేసుకొని కాస్సేపు పడుకో; రాత్రి తెల్లవార్లూ నిద్దరుండదు, నీకు జబ్బుచేస్తుంది కూడాను. ఇలా చేస్తూఉన్నకొద్దీ ఉంటూనేఉంటుంది. బళ్ళదగ్గర ఎవరోఒకరు ఉంటారు. రా, మడిగట్టుకో" మని తొందరపెట్టారు. పెద్దవాడు ఆయన అలా బలవంతపెడుతూఉంటే ఇంక బాగుండదని మడిగట్టుకోడానికి లోపలికి వెళ్ళాను.

నెమ్మదిగా అందరిభోజనాలూ అయినాయి. సుమారు తొమ్మిదిగంట లయింది. జనమంతా బళ్ళదగ్గర చేరారు. బళ్ళుసరిపోయేటట్టు లేదు; పల్లోయారు. మామామగారికి పలుకుబడి ఎక్కువ; అందుకని ఊళ్ళోవాళ్ళు కూడా సగముమంది పెళ్ళికి బయలుదేరారు. ఉన్న మట్టుకు బళ్ళలో బండి కొక్కొక్కరుగా వొప్పున దంపతులంతా సర్దుకున్నారు. ఎవళ్ళని దిగమంటే వాళ్ళకే కోపము. పోనీఅని ఆబండిలో ఇంకొకళ్ళను కూరోబెట్టినా కోపమే, ఏలాగు. ఇంకాకొన్ని బళ్ళు పిలిపించి వీలైనంతవరకూ ఆడవాళ్ళనూ,పిల్లలనూ ఎక్కించి తక్కిన వాళ్ళను కొంతమందిని కొంతదూరము నడవమన్నాము. బళ్ళవాళ్ళలో ఒకతనికి నేనంటే చాలా భక్తీ, గౌరవమూను-ఎందుకో తెలియదు. "బాబూ గాంధీమహాత్ములులా ఉంటారు.—వాడెప్పుడూ ఆయన్ను చూడలేదులెండి.— తమ రెక్కడ పడుకున్నా దేవేంద్రసభలా గుంటుం దండి. తమరు నాబండిలో కూర్చోండి. నాబండి వేరే అట్టేపెట్టి ఎవ్వరూ ఎక్కకుండా చేస్తానండి. తమరు దయచెయ్యాలం" డని, ఆబండిలో మరికాస్త గడ్డివేసి, నాపరుపు పరిచి, నాసామాను సర్ది అట్టేపెట్టాడు.

మాఆవిడను బండి ఎక్కమంటే పిల్లవాడికి పాలు పోసి వస్తా నన్నది. 'పాలు పొయ్యడానికి చెంచా కనబడలేదు. పెట్టెలో పెట్టినట్టున్నాను' అని తెప్పించి చూసింది. కనబడలేదు. నాపెట్టెలో చూచిన జ్ఞాపకము నాకు: అందుకని నాపెట్టె తెప్పించి చూశాను. అందులోనూ లేదు. ఇంతట్లోకే మాపెద్దపిల్ల వచ్చి 'నాన్నా, నాపెట్టెలో ఉన్న' దన్నది. కాబోలు ననుకొని దాని పెట్టెకూడా తెప్పించి చూశాను. అందులోనూ లేదు.

మాఆవిడకు ఏదో జ్ఞాపకము వచ్చి ముఖము విప్పారింది. 'ఏమి, చెమిచా కనపడ్డదా' అన్నాను. 'ఆనవాలుగా ఉంటుందని పిల్లవాడి ఉయ్యాలతొట్టిలో పరుపుకింద పెట్టాను' అని ఒక్కపరుగున వెళ్లి చెంచా తీసుకొచ్చి పాలుపొయ్యడ మారంభించింది. 'ఏడిసినట్లే ఉన్నాయి తెలివితేటలు' అని విసుక్కుని నేను పెట్టెలు సవరించి బండీలో పెట్టించేసరికి పిల్లవాడికి పాలుపొయ్యడమూ అయింది. సావన్మండీ బళ్లల్లో ఎక్కి బళ్లు సాగేసరికి పదికొండుగంట లయింది. ఎదరు ముప్ఫయిమయిళ్లు ప్రయాణము ఉన్నది. క్రింద నడుస్తూన్న మా పెద్దబావ మరదీ మరికొందరు యువకులూను "చీకట్లో ఒంటరిగా వస్తున్నారు; భయమువేస్తుందేమో" నని ఆలోచించి భోగమువాళ్ల బళ్లల్లో కొంచెము ఇరుకుగా ఉన్నా సర్దుకున్నారు.

తెల్లవారుఝామున రెండుగంట లవుతుంది. బళ్లు నెమ్మదిగా, నిశ్శబ్దముగా, కునికిపాట్లుపడుతూ వెడుతున్నాయి. బళ్లల్లో జనంకూడా ఎంతో ఇరుకుగా ఉన్నా అలాగే కూచుని కునికిపాట్లు పడుతున్నారు. మాబండీలో పిల్లలు ఖుషీగా నిద్రపోతున్నారు. మా ఆవిడ నన్ను సంబోధించి 'అలా తెల్లవార్లూ ఎలా కూర్చుంటారు, కాస్సేపు ఇలా పడుకోండి. నేను కాస్త సర్దుకుంటాను' అని అక్కడే తనే పడుకొని నిద్ర పోయింది.

తెల్లవారుసరికి ఒకగ్రామము చేరినాము. అక్కడ ఆపూటకు ఆగి, వంట చేసుకుని భోజనాలు చేసి, మధ్యాహ్నము రెండుగంటలకు బళ్లు కట్టించాము. మధ్యను గోదావరిపాయ ఒకటి దాటవలసివచ్చింది. అది సుమారు ఒకమైలు వెడల్పు ఉంటుంది. ఇంకా ఫాల్గుణమాసమే అయినా అందులో నీరు లేదు. మధ్యనుమాత్రము కొద్దిగా ఉన్నది. బళ్లు పోనిచ్చారు. ఇసుకలో బళ్లు నడవడము కష్టముగా ఉన్నదని మగవాళ్లను దిగి నడవ మన్నారు. వచ్చినట్టు దిగి నెమ్మదిగా నడుస్తున్నాము. ఎండ పైన నెత్తి మాడుస్తోంది. అడుగున కాళ్లు అంటుకు పోతున్నాయి.

ఇంతలోకే నీళ్లదగ్గరకు చేరినాము. సరదాగా నీళ్లలో నడవవచ్చునని కొందరు ఆడవాళ్లూ పిల్లలూ కూడా దిగినారు. నీళ్లను చూచి భోగమువాళ్లుకూడా బళ్లలోనుంచి కులాసాగా దిగి, నీళ్లలో తిప్పుకుంటూ, నవ్వుకుంటూ, వేళాకోళా లాడుకుంటూ నడవడ మారంభించారు. బళ్లవాళ్లకు కొంచెము అల్లరిచేద్దామని బుద్ధి పుట్టింది. ఎడ్లకేసి చూశారు. ఎడ్లుగ్రహించి కళ్లు మిటినాయి; బళ్లవాళ్లు 'పప్ప' అన్నారు. వాళ్లను విడిచిపెట్టి ఒక్కపరుగున పరుగెత్తినాయి. ఈసంగతి భోగము వాళ్లు కనిపెట్టలేదు. నీళ్లలోనుంచి ఇవతలకు వచ్చి రెండడుగులు వేశేసరికి కాళ్లు చుఱ్ఱు మన్నాయి. బళ్లవాళ్లను కేకవేశారు. ఇంకెక్కడ బళ్లు- అప్పుడే అవతల గట్టుకు చేరినాయి. ఇక్కడింక వాళ్లువేసిన గంతులూ కేకలూ చేసిన అల్లరీ లెక్కలేదు. ఏమిచేస్తే ఏమిలాభము అలాగే నడవవలసివచ్చినది. మన మగవాళ్లు వాళ్లనలా నడవనిస్తారా! మనవాళ్లకు స్త్రీలపట్ల గౌరవము లేదనేది వట్టిమాట. తక్షణం పదిమంది యువకులు పది పాదరక్షలు తీసి వాళ్లదగ్గరకు విసిరారు-తొడుక్కోమని. మరికొందరు తమఖండువాలు గిరవాటేశారు- వాట్లమీద నడవమని. ఇలాంటివాళ్లను చూస్తూకూడా మనవాళ్లకు Chivalry లేదంటే ఒప్పుకోగలమా!

సూర్యాస్తమయము అయేసరికి పెళ్లికొమార్త గారిగ్రామము చేరాము. వివాహము తెల్లవారుఝామున. సామాను విడిదిలో సర్దుకుని, రెండుమెతుకులు నోట్లో వేసుకుని, రెండుకునుకులు తీద్దామని పడుకున్నాను. కన్ను మూశానో లేదో, ఒక పెద్దమనిషి తొందరగా నన్ను లేపి, 'అయ్యా ఎంతైందండి' అన్నాడు. నాకు ఒళ్లు మండింది. మండదు మరి! ఇంతమంది ఉండగా టైము తెలుసుకోడానికి నన్నే లేపాలి! గడియారము తలక్రింద పెట్టుకు పడుకుంటా ననుకున్నాడా! ఈయన్ను ఏడిపిద్దామని బుద్ధిపుట్టింది. 'ఎంతేమిటండి, ఎంతయినా అయినదేను' అన్నాను. 'అదికాదండి, సుమారు ఎంత అవుతుందండి' అన్నాడు. 'ఇప్పటికి మూడువేలు అయిందండి. ఇంకా పెళ్లంతా ముందే ఉన్నది' అన్నాను. ఆబ్రాహ్మడు తెల్లబోయాడు. చీకట్లో నాకు కనబడలేదు కాని అయినా తెల్లబోయిఉంటా డనుకున్నాను. 'అదికాదండి అయ్యా, డబ్బుసంగతి కాదండి. సుముహూర్తమున కింకా ఎంతవ్యవధి ఉన్నదో తెలుసు

పండామని ఎన్నిగంటలైనదో అడిగానండి' అన్నాడు సవినయముగా. 'ఓయి నీఇల్లు బంగారముగాను, అది టయ్యా. నే నిలా అనుకున్నాను; సరే. టైముసంగతి నాకు ఎలా తెలుస్తుంది బాబూ, నిద్రపోతున్నవాడికి గడియారము తలక్రింద ఉంటుందనుకున్నావా? లేక నాకేమైనా దివ్యజ్ఞాన మున్నదనుకున్నావా? ఇప్పుడే కునుకు పడుతోంటే మునిగిపోయినట్టు లేపావు?' అని అవతల వైపుకు తిరిగి పడుకున్నాను. ఆ బ్రాహ్మడు మారుమాట లేకుండా చక్కాపోయాడు.

మళ్ళీ ఎలాగో తంటాలుపడి కన్నుమూశాను. చక్కనికల వచ్చింది. కల మధ్యలో ఉండగా మాచాకలి వాడు-కొంచెము అమాయకుడు - వచ్చి హడావిడిగా నన్ను లేపాడు. 'బాబూ, పెళ్ళికుమారుడుగారికి ఎదురు సంబేహా మవుతోందటండి. మామయ్యగారు తమర్ని దయచెయ్యమన్నారండి' అన్నాడు. వాడు లేపినందుకు కొంచెంత కోపము వచ్చింది కాని వాడిమాటకు నవ్వు వచ్చింది. ఎదురుసన్నాహ మనవాడిఉద్దేశ మేమైఉంటుం దనుకున్నాను. 'పెండ్లికుమారుడుగారి కైనాసరే, వారి తండ్రిగారి కైనాసరేను. ఎదురుసంబేహా మయ్యేది, పక్కసంబేహా మయ్యేది; నేనుమట్టుకు రాను. ఈమాటు నువ్వుగాని, నీవారసులుగాని, తదితరులుగాని ఎవరువచ్చి నన్ను లేపినా బుర్ర బద్దలుకొడతాను. ఈసంగతి అందరితోనూ చెప్పు. అవసరమయితే కరణముగారితోటి చెప్పి చాటింపు వేయించమను. ప్రమాదము జరిగిన తరువాత ఏమనుకొనీ ఏమీ లాభము లేదు' అన్నాను. వాడు హడిలిపోయి నోరు మూసుకు వెళ్ళిపోయాడు.

ఇంకా నిద్దర పట్టలేదు. విడిదిలో అంతా పెళ్ళికి వెళ్ళిపోయారు. వచ్చినదే పెళ్ళికి కదా! మంచిపద్ధాము, లేకపోతే బాగుండ దనుకొని, లేచి, చాకలి తెచ్చిన నేలముజరీపంచ కట్టి, షర్టూ, కోటూ తొడుక్కుని, ఉప్పాడజరీకండువా పైన వేసుకుని, పెళ్ళిపందిట్లోకి చేరాను. పందిట్లో జనము కిటకిటలాడుతున్నారు. ఒక పక్కను మేజువాణీ జరుగుతోంది. ఆడవాళ్ళంతా ఒక పక్కను కూర్చున్నారు. పండితులవేదఘోషతో పందిరి మారుమ్రోగుతోంది. నేను నెమ్మదిగా జనాన్ని తప్పించుకుని ముందు కూర్చున్నాను. పెండ్లికుమార్తెను ధాన్యపు తట్టలో పెట్టి అప్పుడే పందిట్లోకి తీసుకువచ్చారు. ఆ అమ్మాయి ఒక్కసారి తలఎత్తి సభకేసి చూసి మళ్ళీ తలవంచుకుని నెమ్మదిగా పెళ్ళికొడుకువైపు చూసింది. పెళ్ళికొడుకు ఆపిల్లకేసే చూస్తున్నాడు. ఇద్దరికళ్ళూ కలుసుకున్నాయి. ఒక్కక్షణము ఇద్దరూ సభసంగతి మరచిపోయారు. వాళ్ళ లేతహృదయాల్లో ఏమిఉద్వేగము కలిగిందో, వాళ్ళ లేతమనసులలో ఏమిభావాలు మరుసు లెత్తినాయో ఎవరు తెలుసుకోగలరు! వాళ్ళకే తెలియ దనుకుంటాను.

'కాళ్ళు పళ్ళెములో పెట్టు నాయనా' అన్నాడు పురోహితుడు. కన్యాప్రదాత పెళ్ళికొడుక్కి కాళ్ళు కడిగి, కొంచెము గద్గదస్వరముతో 'కన్యాం కనకసంపన్నాం......దశపూర్వేషాం......శాశ్వతబ్రహ్మలోక నివాససిద్ధ్యర్థం' అని కొబ్బరిపండూ పిల్లనూ పిల్లవాడి కిచ్చాడు. వాళ్ళ ఉద్దేశము, అనగా ఈ మంత్రకారుల ఉద్దేశము, ఏమిటో! వాళ్ళకు ప్రేమసంగతి ఏమీ తెలియదేమోఅనుకుంటూ ఏమేమిటో ఆలోచిస్తూ కూచున్నాను. పెళ్ళికొడుకు లేచి మంగళసూత్రము ముడివేస్తున్నాడు. బ్రాహ్మణులు ఆశీర్వదిస్తున్నారు. అమంగళ మేమీ వినపడకుండా భజంత్రీలు వాయిస్తున్నారు. నాజీవితములో ఇటువంటి క్షణమే ఒకటి జ్ఞాపకము వచ్చింది. కళ్ళు కొంచెము చెమర్చినాయి. తల ఎత్తి ఆడవాళ్ళు కూర్చున్న వైపు చూశాను. మా ఆవిడ కూడా ఇంద్రనీలాల లాగ మెరుస్తున్న తనవిశాలనేత్రాలతో నాకేసి చూస్తోంది. మాఇద్దరికళ్ళూ కలుసుకున్నాయి. కొంతసేపు పూర్వస్మృతిలో ప్రపంచము మరచిపోయాను. తక్కిన ఆడవాళ్ళకళ్ళు తమభర్తలకోసము వెతుక్కుంటున్నట్టు తోచింది నాకు. ఆ అయిదురోజులలోనూ ప్రతిక్షణమూ తమపూర్వానుభవమంతా జ్ఞప్తికి తెచ్చుకుని ఆడవాళ్ళు అపారమైన ఆనందము అనుభవిస్తా రనుకుంటాను. వాళ్ళకు పాపము ఎప్పుడూ వర్తమానమంటూ లే దనుకుంటాను. గతము స్మృతికి తెచ్చుకోవడము భవిష్యత్తును గురించి ఆలోచించడము - ఇలాగే వాళ్ళకు రోజులు వెడుతూఉంటా యనుకుంటాను. మా పెద్దపిల్ల, అయిదేళ్ళది, పెళ్ళిమంటపందగ్గర నిలబడి జరిగేదంతా బహుశ్రద్ధగా చూస్తోంది. దానిభవిష్యత్తును గురించి అదికూడా ఆలోచిస్తూ ఉన్నదేమో.

తలంబ్రాలు పోసుకోవడ మైనది. ఫలప్రదానము లిప్పించి మంగళహారతు లిచ్చి వధూవరులను పీటలమీద నుంచి లేవదీసి ఒక్కసారి విడిదిలోకి తీసుకువచ్చారు. ముడి పడిపోయింది; ఇంక నది బ్రహ్మకుకూడా అభేద్యము.

కావలసిన దేమిటో అయిపోయింది. మూడు ముళ్లూ పడ్డాయి. ఇంకను మిగిలింది ఆడపడుచులాంఛనాలూ, వియ్యపురాలులాంఛనాలూ, అల్లుడులాంఛనాలూ, అల్లుడు అలగడమూ, ఆడపడుచు లలగడమూ, వచ్చిన వాళ్లు అలగడమూ, మధ్యను ఆడపెళ్లివారి ప్రాణాలు తియ్యడమూను. ఎలాగో ఆలాగు వాళ్ల దగ్గరనుంచి వచ్చినంత రాబట్టి వాళ్లను దివాలాఎత్తించినంతపని చెయ్యడము. అప్పటికే ఒక్కళ్లకూ తృప్తి లేకపోవడము.

ఇక పెళ్లికి వచ్చినమగవాళ్లకు పనేముంది? ఏమీ లేదని పోవచ్చునా! పోరు. అయిదురోజులూ ఉండడము, ఇంకా వీలైతే తిరిగి గృహప్రవేశానికికూడా రావడమూను. ఇంక నీఅయిదురోజులూ ఇక్కడ కూచుని, భోజనములదగ్గర తగాదా; ఫలహారములదగ్గర తగాదా; భోగము మేళముదగ్గర తగాదా. ఎవ్వళ్లూ ఏమీ నోరెత్తడానికి వీలులేదు; ఇదేమని అనడానికి వీలు లేదు. ఏమన్నా అంటే కోపమువచ్చి లేచిపోవడము. ఈమాత్రము సర్దుబాటు చేసుకోలేకపోతే పెళ్లికి పిలవడ మెందుకని నిష్ఠురములాడడము. ఇటువంటి మహామహుల జీవితములు వ్రాయవలెనంటే, వారు ఏయేవివాహాలలో ఎలా దెబ్బలాడినది తప్ప ఇంక వ్రాయవలసినఅంశము ఏమీ ఉండదనుకుంటాను

ఇంక తాంబూలాలు సేవించి మేజువాణీలదగ్గర చేరుతారు. పోనీ, వచ్చినవాళ్లు వాళ్లవిద్య చూచి సంతోషించవచ్చునా--ఊహుఁ; చక్కనిజావళి కాని, శ్లోకము కాని, అష్టపది కాని పాడి అభినయిస్తూఉంటే ఎవరో ఒక అనామకుడు మహావిద్వాంసుడుగా ముందుకు వచ్చి 'ఏదీ హిందూస్తానీ పాడవే' అనడము. ఏపము, ఎంతకోపము వస్తేమట్టుకు వాళ్లు ఏమి చెయ్యగలరు? హిందూస్తానీ పాడుతోంటే ఇంకో పెద్దమనిషి 'ఇకనైనా మానావేమీ ఈమాయమల్లులు' అనేది పాడమని తన దేశాభిమానము వెల్లడించడము. నాకు అభినయ మంటే చాలా అభిమానము. వచ్చినజట్టులో ఒక గొప్ప విద్వాంసురాలు ఉన్నదని విన్నాను. సావకాశముగా చూద్దామంటే ఏలాగు? అసహ్యము వేసి ఒక్కరోజైనా అక్కడ కూరోలేను. సనాయిపాటకుడిచేత పాడించి నే నొక్కడినీ అక్కడ కూచుని ఆనందించేవాడిని.

ఎలాగైతేనేమి, అయిదురోజులూ గడచినాయి. అయిదవరోజున కళ్ల నీళ్లు గుక్కుకుంటూ 'అష్టవర్షా భవేత్కన్యా పుత్రవ త్పాలితా మయా......'అని పిల్లను ముఖ్యులైనవా రందరికీ వప్పచెప్పారు. మావాళ్లందరికీ, అందులో ముఖ్యముగా ఆడవాళ్లకు, కళ్ల నీళ్లు వచ్చినాయి.

హడావిడిగా, పోయినవి పోగా ఉన్నవి పెట్టెలలో సర్దుకుని, నిద్రలు లేక, వేళపట్టున తిండిలేక, తిన్నది అరగక, పిల్లలకు పోషణ లేక, నలుగుతుపడి ఇంటికి చేరుకున్నాము.

వధూవరులు కుడికాలు ముందు పెట్టి గృహప్రవేశ మయ్యారు. మరునాడు సంతర్పణా; ఆరాత్రి భాగవతమూను. ఆమరుసటిదినము భోగమువాళ్లు సంభావన పుచ్చుకుని శెలవు తీసుకున్నారు. ఇంకను, వాళ్లు వెడుతూ ఉంటే వీధిగోడుగునా ఊళ్లో మొగపురుగులంతా బారులుతీర్చి నిలబడ్డాయి. పిల్లవాళ్లు చెడిపోతారు; మన మిక్కడుంటే వాళ్లు పాడరుకదా అని పెద్దవాళ్లు వచ్చారు. పెద్దవాళ్లే చూడగాలేనిది మనము చూడకూడదా అని కుర్రవాళ్లు వచ్చారు. కొందరు ఊరు పొలిమేరదాకా సాగనంపి బిక్కమొహాలు వేసుకుని వెనక్కి వచ్చారు. కొందరు సాహసముకలవాళ్లు బళ్లతోటిసహా పడవలకాలవదాకా వెళ్లి వాళ్లను పడవ ఎక్కించారు. పడవ గట్టుని దాటుకుంది. లోపలికి తొయ్యవలసివచ్చింది. సరదాగా ఇందులో కొందరు కుర్రవాళ్లు పడవ నడిఏట్లోకి వెళ్లేదాకా తోశారు. ఇంక మునిగిపోతా మేమో నని భయపడి ఇవతలికి వచ్చారు. శెలవుపుచ్చుకు వెడదామంటే భోగమువాళ్లు కనపడలేదు. కొంతదూరము వాళ్ల పడవ లాగినా ముక్తి వస్తుందని రెండుమైళ్లదూరము లాకుదాకా ఒక్కవిసురున లాక్కుపోయారు. పడుచువనము, పడవలో భోగమువాళ్లు సంతోషిస్తారనే ఉత్సాహమును విసురు కాకేమి?

భోగమువాళ్లు ఈలోపున వీళ్ల మాట మరచిపోయి, పడవలో ఒకవర్తకునితోటి సంభాషణ ఆరంభించారు. పడవ రేవుదగ్గరకు వచ్చింది. ఈపుత్రవాళ్లు పడవలోకి వెళ్లి భోగమువాళ్లను సంబోధించి మే మింక వెడతామని అన్నారు. వీళ్ల నెప్పుడూ జన్మమధ్యమందు చూడనట్లు నటించి, 'చిత్తము, దారే పోయేవాళ్లంతా మాతోటి చెప్పి వెళ్లనక్కరలే'దన్నారు. ఈపుత్రవాళ్లకు ప్రాణాలు పై కెగిరిపోయినాయి. ఒకళ్ల మొగాలు ఒకరు చూచుకున్నారు. మాట్లాడకుండా ఇంటికి చేరుకుని ఒక్కొక్కళ్లు నాలుగు లంఖణాలు చేశారు.

* * * *

నాకు పెళ్లంటే మహా చెడ్డసరదా. ఇంత తొంబా, ఇంత గందరగోళమూ, ఈ మేళతాళాలూ, ఈ అకాలపు భోజనాలూ, ఈ తగవులూ, ఈ అనవసరపు ఖర్చులూ లేకుండా ఉంటే మహాసరదాగా ఉంటుంది. వధూవరులు ప్రాజ్ఞులైతేనా, ఇంక నడిగారూ? వాళ్ల పెళ్లి వాళ్లుకూడా ఆనందిస్తా రనుకుంటున్నా.

భ్రమర కాంత

వేంపాటి సీతారామయ్యగారు

ఎచట నుండియు వెడలెదో యెవ్వఁ డెఱుఁగు?
నేమి కార్యార్థివై యుందొ యెవ్వఁ డెఱుఁగు?
నెచట కెచటకుఁ బోవుదో యెవ్వఁ డెఱుఁగు?[గు?
నెటులు మటుమాయమౌదువో యెవ్వఁ డెఱుఁ

భయముభక్తియుఁ గలుపుచు భద్రముగను
బెంచదా నిన్ను నీతల్లి పెడసరముగ
రెక్కల విదల్చి తిరిగెద వొక్క తెవును
దోడునీడైన లేక నీ వాడ నాడ.

ఉదయమాదిగఁ జూచుచునుంటి నిన్ను
దారి తెన్నును లేక సవారిపరుగు
లిడుచుఁ దిరిగెద వట్టు లదేమి కతము?
ఇల్లు వాకిలి సంసార మొల్లవేమొ?

చెట్టుఁ జెట్టును దిరిగెదు చేరి నీవు
పుట్టపుట్టకు మ్రొక్కెదు పోయి నీవు
నియమముగఁ దిర్గుచుంటివి నిసువులకయి
నయముతోడుతను బ్రదక్షిణములు సేతొ?

జుమ్మనుచు వ్రాలుదువు ప్రతి కొమ్మపైనఁ
బువ్వుపువ్వుతో మాటాడి పోవుచుందు
వాచిదంబరగోప్యమ్ము నాలకింత
మన్నఁ గూడను వినఁబడ దయ్యె నాకు.

ప్రణయకలహాతిభరమునఁ బాసి చనిన
ప్రాణకాంతుని జాడకై పాప మీవు
కాలు బలపమ్ము కట్ట నల్గడల దిరిగి
తిరిగి పతిభిక్ష మెత్తెదు తెన్న దేమొ?

మఱొకవిధముగఁ దలఁపకు మాట కలదు
తప్పు కాకున్న నడుగఁగఁ దలఁచి తదియు
నానవాళ్లను జెప్పు మీ యాయనకును
వెదుకఁ బోయెద నేనును వేగరమ్మొ.

చెప్పు మన్నను దల వంచి సిగ్గుపడెదు
క్రొత్తకోడలవో, నీవు - కోమలాంగు
దివ్యరూపము వర్ణింప దృష్టితగులు
నంచుఁ జెప్పవో? మఱియేమొ? యడిగియడిగి
ప్రాణ మొంతయు విసగటఁ బడుచునుండె.

ఆలకించితి నీపతి యానవాళ్ల
నట్టులైనను మీయాయ నందకాఁడె
రూపరేఖావిలాస నిరూఢమూర్తి
నిపుడె నేఁ గాంచివచ్చితి నిదిగో! చూడు!

చేయి చాఁచుగనున్న యాచెట్టుకడను
జాజిపొదచెంతఁ గూర్చుండె సాగి రమ్మ
త్రోవఁ జూపెట్టి నే నంతఁ దొలఁగిపోదు.